

19033**Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en het Wetboek van Strafvordering (Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer)****MEMORIE VAN ANTWOORD**

Ontvangen 19 december 1986

De leden van de C.D.A.-fractie merkten op dat zij niet onverdeeld gelukkig waren met het onderhavige wetsvoorstel, maar dat zij, het voor en tegen afwegende, vooral nog voornemens waren het voorstel te steunen. Deze leden wilden intussen nog enige vragen stellen.

Zij brachten naar voren dat in de memorie van antwoord wordt opgemerkt dat artikel 426c, eerste lid, er niet aan in de weg staat dat zich na overleg tussen strafrechter en openbaar ministerie een praktijk ontwikkelt, waarbij bepaalde typen van zaken zonder nader onderzoek door de voorzitter bij de enkelvoudige kamer worden aangebracht. Voorts is erop gewezen dat de verdachte en diens raadsman formeel geen invloed hebben op de beslissing ex artikel 426c. Deze leden achtten het evenwel goed voorstelbaar dat de verdachte aan de voorzitter verzoekt om behandeling van zijn zaak door een meervoudige kamer. Zij vroegen naar de praktische betekenis van zo'n verzoek, met name of de voorzitter zo'n verzoek onbeantwoord kan laten of kan afwijzen met verwijzing naar de met het openbaar ministerie gemaakte afspraken dan wel die zaak wellicht op zijn eigen merites beoordeeld wordt. Zij vroegen verder of nog een rol speelt de omstandigheid dat de verzoeker uitdrukkelijk heeft aangevoerd dat zijn zaak niet van eenvoudige aard is.

De leden van de C.D.A.-fractie verwezen voorts naar de op bladzijde 1 van de memorie van antwoord aangestipte mogelijkheid dat de verdachte of diens raadsman ter zitting van de unus iudex verzoekt om verwijzing naar de meervoudige kamer. Denkbaar is dat de verdachte tot zo'n verzoek wordt geïnspireerd door de sfeer op de zitting of door de bejegening door de rechter. Een zodanig verzoek zou naar hun oordeel echter in beginsel niet moeten worden gehonoreerd. De verdachte kan evenwel ook zodanige omstandigheden aanvoeren dat het aannemelijk is dat er geen sprake is van een eenvoudige zaak. Dit relatieve gebrek aan eenvoud zou – gelet op de door de verdachte naar voren gebrachte persoonlijke omstandigheden – ook betrekking kunnen hebben op de straftoemeting. Deze leden zouden graag meer duidelijkheid willen hebben over de elementen die de enkelvoudige kamer bij zijn beslissing zou dienen te betrekken om de zaak al dan niet te verwijzen. Zij vroegen verder of de rechter gehouden is op een uitdrukkelijk verzoek van de verdachte uitdrukkelijk te beslissen, wanneer zo'n verzoek uiterlijk moet worden gedaan, en of het nog verschil maakt of de verdachte al dan niet heeft aangevoerd dat zijn zaak niet van eenvoudige aard is.

Naar aanleiding van deze vragen breng ik het volgende naar voren. Wanneer hoger beroep is ingesteld – door de verdachte en/of het openbaar ministerie –, zal het openbaar ministerie bezien of de zaak door de meervoudige kamer dan wel door de enkelvoudige kamer moet worden behandeld. Indien het openbaar ministerie hoger beroep heeft ingesteld tegen een vonnis waarbij de verdachte is vrijgesproken of is ontslagen van rechtsvervolgning, het van oordeel is dat in hoger beroep een zwaardere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf moet volgen, dan wel indien de zaak naar zijn oordeel niet van eenvoudige aard is, zal de zaak, zonder nader onderzoek door de president van het betrokken rechtscollege of de voorzitter van de meervoudige kamer die hem vervangt, bij de meervoudige kamer worden aangebracht. Indien het openbaar ministerie van oordeel is dat de zaak in hoger beroep door een unus iudex kan worden afgedaan, zal het daartoe voorstellen doen aan de rechter die met de toepassing van artikel 426c, eerste lid, is belast. Indien de zaak behoort tot de categorie van zaken die ingevolge afspraken tussen rechter en openbaar ministerie in aanmerking komen voor behandeling door één appelrechter, kan de zaak in de regel zonder een nadere inhoudelijke toetsing door de rechter, bij de enkelvoudige kamer worden aangebracht.

Evenals thans het geval is bij de behandeling van een zaak bij de rechtbank in eerste aanleg, zal de verdachte ingevolge de onderhavige voorstellen formeel geen invloed hebben op de wijze van behandeling van zijn zaak in hoger beroep. Dat betekent intussen niet dat ten aanzien van zaken die ingevolge artikel 426b (juncto artikel 424a) door een enkelvoudige kamer kunnen worden behandeld, met een verzoek van de verdachte of diens raadsman om behandeling van zijn zaak in hoger beroep door de meervoudige kamer – dan wel door de enkelvoudige kamer – geen rekening zou worden gehouden bij de beslissing over de afdoening daarvan in hoger beroep. De verdachte die hoger beroep heeft ingesteld, zal er verstandig aan doen een dergelijk verzoek in een zo vroeg mogelijk stadium te doen. Indien hij behandeling door een meervoudige kamer gewenst acht, zal hij naar voren kunnen brengen dat zijn zaak niet van eenvoudige aard is dan wel – bij artikel 26/33a WVV-zaken – dat hij de voorkeur geeft aan een (zwaardere) onvoorwaardelijke vrijheidsstraf boven de hem in eerste aanleg opgelegde straf(fen). Het openbaar ministerie zal de door de verdachte naar voren gebrachte feiten en omstandigheden laten meewegen bij de beantwoording van de vraag waar de zaak dient te worden behandeld. Indien het openbaar ministerie anders dan de verdachte van oordeel is dat de zaak door een unus iudex dient te worden behandeld, legt het de zaak ter beslissing aan de rechter voor. Bij de besluitvorming over de gewenste wijze van afdoening zal een gevestigde praktijk ten aanzien van de toepassing van artikel 426c, eerste lid, (ingevolge eventuele afspraken tussen openbaar ministerie en rechter) vanzelfsprekend een rol spelen. Indien de zaak bij de enkelvoudige kamer wordt aangebracht, ligt het voor de hand dat de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie en/of de rechter op de zitting in het kort uiteenzet waarom de wens van de verdachte niet is opgevolgd.

Het kan in een enkel geval voorkomen dat de alleensprekende rechter op grond van hetgeen door het openbaar ministerie of van de kant van de verdachte naar voren is gebracht tot de conclusie komt dat de zaak zich niet leent voor behandeling door één rechter, omdat zij naar zijn oordeel voor wat betreft bewijs, wetsinterpretatie of straftoemeting niet van eenvoudige aard is dan wel omdat naar zijn oordeel een zwaardere vrijheidsstraf onvoorwaardelijk dient te worden opgelegd. Hij zal alsdan tot verwijzing overgaan. Aan zo'n verwijzing kan mede een uitdrukkelijk verzoek van de verdachte ten grondslag liggen. Het verdient uit een oogpunt van doelmatige rechtspleging aanbeveling dat hij zo'n verzoek aan de aanvang der behandeling doet, opdat de rechter – na het inwinnen van het standpunt van het openbaar ministerie – nog vóór de ondervraging

daarop kan beslissen. Maar het is natuurlijk ook denkbaar – zij het niet praktisch – dat het verzoek om verwijzing eerst tijdens het pleidooi wordt gedaan.

De leden van de C.D.A.-fractie verwezen ten slotte naar bladzijde 7 van de memorie van toelichting waarin is gesteld dat bij gebleken voldoening van de regeling in de praktijk te zijner tijd kan worden overwogen of het verantwoord is om de competentie van de unus raadsheer uit te breiden tot andere categorieën van eenvoudige misdrijven. Zij vroegen of zou kunnen worden ingegaan op de mogelijkheid om de betreffende categorie van delicten abstract te omschrijven, bij voorbeeld door aansluiting bij het wettelijke strafmaximum.

Ook de leden van de V.V.D.-fractie gingen in op hoger genoemde passage in de memorie van toelichting. Zij namen aan dat bij een eventuele uitbreiding gedacht wordt aan zaken waarvoor de criteria gelden die ten aanzien van de artikelen 26 en 33a WVV gelding hebben, te weten eenvoud van bewijsvoering en rechtstoepassing, niet van zodanige ernst dat steeds behandeling door een meervoudige kamer dient plaats te hebben en grote aantallen. Zij vroegen aan welke delicten in dit licht gedacht zou kunnen worden.

Naar aanleiding van de vragen van de beide fracties merk ik het volgende op. Voor unus-rechtspraak in hoger beroep bij rechtbank én gerechtshof geldt steeds dat de zaak in eerste aanleg door een unus iudex is behandeld, de verdachte een straf of maatregel is opgelegd en de zaak eenvoudig is. Uit praktische overwegingen is voor het openen van de mogelijkheid van een unus-rechtspraak bij het hof gekozen voor categorieën van zaken die veel voorkomen en veelal voor wat betreft de bewijsvoering en rechtstoepassing van eenvoudige aard zijn en waarbij niet steeds grote belangen op het spel staan. Eventuele uitbreiding van unus-rechtspraak bij het hof tot andere misdrijven dan die terzake van overtreding van de artikelen 26 en 33a WVV is eerst aan de orde indien blijkt dat de voorgestelde regeling bevredigend functioneert. Zo'n uitbreiding zal alsdan zeer zorgvuldige overweging verdienen. Bij de besluitvorming terzake zullen bovengenoemde criteria mede richtsnoer kunnen zijn. In de memorie van antwoord aan de Tweede Kamer (blz. 7) heb ik naar voren gebracht dat ook de overige misdrijven uit de Wegenverkeerswet tot de competentie van de unus-raadsheer zouden kunnen behoren. Ik acht het niet uitgesloten dat te zijner tijd behoefte zal bestaan aan een abstract geformuleerde beperking van de competentie van de enkelvoudige kamer van het gerechtshof. Daarbij zou kunnen worden aangeknoopt bij de relatieve zwaarte van het misdrijf, welke tot uitdrukking is gebracht in de wettelijke strafmaxima. Ik kan echter niet vooruitlopen op besluitvorming in de toekomst.

Ten slotte meld ik in dit verband nog dat een wetsvoorstel in voorbereiding is dat voorziet in hoger beroep terzake van in eerste aanleg door de rechtbank berechte – cumulatief tenlastegelegde – kantongerechts-overtredingen. Wanneer dit voorstel kracht van wet krijgt en in werking is getreden, ligt het voor de hand dat de competentie van de unus-raadsheer wordt uitgebreid tot deze overtredingen.

De leden van de V.V.D.-fractie konden uit een oogpunt van stroomlijning en efficiencyverbetering van de rechtspraak begrip opbrengen voor het onderhavige wetsvoorstel. Zij gingen er hierbij van uit dat de rechterlijke macht met de nodige prudentie gebruik zal maken van de geopende mogelijkheden.

Zij vroegen om een nadere toelichting op het voorgestelde artikel 426c, tweede lid, waarin de onbevoegdheid tot reformatio in peius uitsluitend betrekking heeft op de onvoorwaardelijke oplegging van een tot vrijheidsbeneming strekkende straf of maatregel, zulks in het licht van de omstandigheid dat bij de onderhavige WVV-delicten betrokkenen veelal niet zozeer vrijheidsbeneming als wel een ontzegging van de rijbevoegdheid als meest laederende sanctie ervaren.

In het aanvankelijke aan de Raad van State voorgelegde wetsontwerp, waarvan de behandeling niet is voortgezet, was bepaald dat de unus iudex onbevoegd is tot oplegging van een zwaardere straf of maatregel van welke aard dan ook. Op deze bepaling is kritiek uitgeoefend, omdat deze de unus appelrechter te zeer zou beperken in zijn mogelijkheden om in hoger beroep de geëigende straf (en maatregel) op te leggen. In de huidige bepaling is daarom de bevoegdheid tot reformatio in peius in de regel toegekend aan de unus iudex in appel en als uitzondering slechts voorbehouden aan collegiale rechtspraak ten aanzien van die straffen of maatregelen die in het algemeen gelden als de zwaarste sancties. Naar mijn oordeel is hiermee zorgvuldige en doelmatige rechtspraak verzekerd.

Ten slotte zouden de leden van de V.V.D.-fractie gaarne vernemen of de vermindering van de personeelsbehoefte die van het onderhavige wetsvoorstel wordt verwacht, wordt opgevat als een prognose die door de ervaring bevestigd of weerlegd zal worden, dan wel als een uitgangspunt waarmee reeds van meet af aan bij de formatie van de rechterlijke macht rekening zal worden gehouden.

In de UCV van 15 september 1986, welke aan de openbare behandeling van het wetsvoorstel vooraf is gegaan, ben ik uitvoerig ingegaan op het samenstel van voorzieningen die getroffen zijn en worden om de rechterlijke macht in staat te stellen de grote stroom van zaken het hoofd te bieden (UCV 71, 15 september 1986, blz. 8). Bij de met mijn ambtgenoot van Financiën in 1983 afsproken uitbreiding van de rechterlijke macht is reeds rekening gehouden met de besparende effecten van enige door middel van wetgeving te verwezenlijken wijzigingen in de rechtspleging. Uitbreiding van unus-rechtspraak is een van de heroverwegingsvarianten die onderdeel uitmaken van dit wetgevingsprogramma. De feitelijke afnemings van de personeelsbehoefte bij de rechtspleging in hoger beroep zal bij de jaarlijkse vaststelling van de personeelstoewijzing worden verwerkt. De vrijkomende begrotingsruimte zal worden aangewend voor andere taken binnen de (straf)rechtspleging.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes